

нисмо сигурни да ли море – које је његов живот – пред собом не може да раздвоји, или то не чини из страха да се оно не затвори заувек над његовим народом, над његовом сржи која стоји пред кораком у неповрат. Портрет интелектуалца је овде портрет Мојсија који је препуштен реминисцирању и солилоквирању, присећању на претварања штапова у змије, гледања на крвљу обележена врата земље синајске, на скакавце који прекривају небо, и који стоји на пола пута до поласка у Земљу обећану.

У будућим књигама бисмо волели да видимо аутора осмелелог на овај пут.

Расіко ЛОНЧАР

РЕЧЈУ ОБРУБЉЕН СВЕТ

Традиција и фантасіка у делу Горана Пејровића, зборник радова, приредила Оливера Кривошић, Библиотека Матице српске, Нови Сад 2021

Зборник *Традиција и фантасіка у делу Горана Пејровића* сабира радове са Округлог стола одржаног у Матици српској 18. новембра 2021. године, поводом Награде *Златна књи́а Библиотеке Матице српске*. Добитник за 2021. годину је Горан Петровић и признање је уручено на Дан Библиотеке Матице српске, 28. априла 2021. године. Структура и дизајн зборника дочаравају атмосферу ових догађаја, будући да је у књигу уврштен записник са седнице на којој је донета одлука о добитнику и фотографије манифестације, свечаног уручења награде и Округлог стола. Зборнику су радове приложили еминентни професори језика и књижевности са Универзитета у Београду, Новом Саду и Крагујевцу, као и истакнути писци и књижевни критичари из Београда и Новог Сада.

Појмови традиције и фантастике пружају концепцијски оквир радовима. Под традицијом разуме се како хришћанска тако и народна, али и (пост)модерна традиција српске књижевности, у свим видовима њене интеракције са Петровићевим делом. Фантастика у овом контексту укључује религијска приказања, фолклорне представе, као и магијски реализам и инклузивност снова својствених постмодернизму. Методолошки плурализам радова подстиче интелектуалну будност при читању зборника и присутно је неколико интерпретацијских усмерења: лингвистички, формално-стилистички, тематско-мотивски, књижевноисторијски.

Зборник отвара лингвистичка интерпретацијска целина. Анализирајући идеје које је писац, из угла уметника, изложио на промоцији деветнаестог тома *Речника САНУ*, Рајна Драгићевић у раду „Горан Петровић о речима и речнику”, уочава да и у „оним фантастичним и оним

у стварности утемељеним сликама Горана Петровића могу се назрети полазишта и класичних, али и најсавременијих лингвистичких, посебно лингвокултуролошких теорија” (14). Ауторка елаборира подударности са становиштима лингвиста попут Де Сосира, Виноградова, Леонтјева, Лејкофа, Џонсона, по питању различитих аспеката односа језика и културе. У раду „Рекуренција као доминантни синтаксичко-стилистички поступак у причи ’Богородица и друга виђења’”, Милош Ковачевић испитује улогу рекуренције (понављања елемената и образаца) у структурном обликовању приче. Аутор сагледава „умјетничку, естетску вриједност као разлог употребе одређеног типа рекуренцијског поступка” (22). Ковачевић истражује улогу различитих типова рекуренције у усклађивању форме и садржине, повећању семантичке разноликости и наглашавању важних аспеката приче.

Поред језичких, проучавају се и мотивска понављања у Петровићевом опусу, како библијског, тако и фолклорно-митског регистра. У раду „*Ојсага цркве Светиої Сїаса* – Преломни роман у еволуцији Горана Петровића”, Јован Делић истиче да, иако постмодерниста, писац „није склон релативизацији вриједности [...] за њега постоје високе вриједности које људи бране и за које се жртвују” (57). Оне су идентитетске, симболичке. Поред нематеријалне културе приче, највиша вредност је храм, као „кућа Бога и човјека, космос у малом, васељена” (58). Опсадом цркве Светог Спаса, угрожено је „средиште свијета” и „симбол самосталности српскога народа, краљевске и царске, али и црквене круне” (57). Делић истиче значај романа *Ојсага цркве Светиої Сїаса* за рецепцију српске књижевности у свету и њено културолошко самоодређење. У раду „Од фолклорног ђавола до Андрије Скадрина у *Ојсаги цркве Светиої Сїаса* Горана Петровића”, Љиљана Пешикан-Љуштановић уочава да се библијска симболика у овом роману протеже и на негативно семантизоване фигуре. Лик ђавола „подударан је с представама о ђаволу у Библији, средњовековној српској литератури” (47). Међутим, ауторка налази да писац усложњава асоцијативну мрежу око Андрије Скадрина интерполацијом и елемената усмене традиције. Присутан је, такође, оригинални „иронијски отклон, поигравање са пренесеним и буквалним значењима” (47). Ауторка предлаже да ђаво стога „траје у два међусобно супротстављена времена: историјском и митском” (47). Иако еманација фолклорног архетипа, његов утицај простире се на личности које трају у јасно омеђеном историјском времену. Митска ванвременост уочена је и у другим делима Горана Петровића. У раду „Поетика простора биоскопа у роману Горана Петровића *Исїод шаванице која се љусїа*”, Настасја Писарев налази у опису простора елементе магијског и безвременог, с обзиром на то да је „испуњен артефактима који поетизују и мистификују његов простор” (87), уз „филмски екран који се отвара у бесконачност

могућих светова растапајући четврти зид” (87), и, с обзиром на осликану таваницу, „преко неба као илузије још једне неизмерности” (87).

Наредно интерпретацијско усмерење расветљава књижевноисторијску припадност дела Горана Петровића постмодернизму. Ђорђе Писарев у раду „Исходишна ситуација Петровићеве *Сийничарнице 'Код срећне руке'*: Померање граница и фикција” истиче пишчево постмодернистичко опредељење за фикцију и причу, насупрот авангардистичким идејама о брисању граница између уметности и стварности (у корист стварности). Ово настојање „помаже књижевном делу да достигне степен слободне који га, коначно, ослобађа миметичког односа према природи” (38), што за последицу има да књижевни свет настањују „аутохтони јунаци и догађаји који обитавају у посебном просторном и временском континууму, паралелном свету који има тежину и интегритет једнак стварности у којој живимо ми” (39). На том трагу, у раду „*Сийничарница 'Код срећне руке'* или прича у причи Горана Петровића”, Милена Кулић истиче да „поетика Горана Петровића у већој мери почива на постмодернистичким конвенцијама и указује на битна онтолошка питања, најпре питања приче и причања” (90). Живот се уздиже до уметности и писац показује „да је човек, оним најинтимнијим деловањем, способан да егзистира и у стварном, али и у фантастичном животу” (92). Чин читања игра важну улогу у остваривању те паралелне егзистенције, стога отворена форма *Сийничарнице 'Код срећне руке'* „гради књигу која је посвећена у потпуности феномену читања. Напоредним читањем постоји могућност да се сусретну два читаоца који истовремено отварају исту књигу. Прича постаје лавиринт...” (92). У раду „Дан среће *Код срећне руке*: Роман *Сийничарница 'Код срећне руке'* (2000) Горана Петровића и проза Милорада Павића”, Јелена Марићевић Балаћ истражује постмодерне одлике Петровићеве прозе на тематско-мотивском плану, расветљујући повезаност између дела ових писаца. Веза се показује као сложена и слојевита, будући да Петровић „наставља тамо где Павић стаје, неретко дискретно са њим полемише или проширује његову имагинативну и читалачку перцепцију” (46). Истовремено, уочава ауторка, Павићева проза „функционише као један од херменеутичких кључева, који отварају различите нивое значења Петровићевог романа” (46).

Прожетост уметности и стварности у делу Горана Петровића очитује се и пишчевом преокупацијом актуелним друштвеним темама. У раду „Писац у свом времену: Записи Горана Петровића”, Милета Аћимовић Ивков истражује идејне, тематске и формалне одлике текстова „записа” уврштених у књигу *Прејтраживач*. Аутор налази да Петровић у својим есејистичким текстовима „заинтересовано пропитује изразе савременог сусрета и судара традицијског и модерног обрасца културе [...] њихове драматичне и суновратне обрте и вредносна снижавања” (69).

Износећи своје опредељење, писац „издваја и афирмише животност, духовност, лепоту и меру” (69). У раду „*Исиод шаванице која се љусџа*, Горана Петровића, између књижевности и филма” Зоран Ђерић истражује уплив стварносног у уметнички текст на плану форме. Аутор подсећа на значај одређених ванкњижевних околности и самог процеса уобличавања за коначну структуру књижевног дела. Елаборирајући жанровско одређење кино-романа и Петровићеву сарадњу са филмском индустријом, Ђерић истиче да у писању овог романа он „свесно посеже за филмским средствима: монтажом и синхронизацијом” (83), као и на чињеницу да би од романа *Исиод шаванице која се љусџа* „могао да се сними један омнибус-филм, ако не и цела филмска хроника једног града и његових житеља” (84).

Овај зборник омеђен је мотивом речи, с обзиром на то да започиње научном анализом Петровићевог односа према речима и завршава пишчевим ауторским текстом „Непозната реч”. На трагу идеје изложене у раду Рајне Драгићевић, овај поступак приређивача сведочи о двојној могућности сагледавања појма речи. Петровић на исповедни, мемоарски начин, приповеда о процесу сопственог описмењавања. На крају зборника посвећеног писцу значајног животног дела, присуствујемо његовом првом сусрету са речима, у трпезарији комшинице Заге, професорице српског језика, која је радила с њим и пре него што је пошао у школу. И у овом тексту очитује се преплет стварносног и естетског, будући да је, паралелно с описмењавањем, Загин супруг малог писца „водио у живот” (97), возећи га по граду у својим колима. Дечакове прве исписане речи изгореле су у Загином камину, што писац у ретроспективи разуме као предсказање и метафору: „Посао писца је непредвидив, сада узнесено буктиш, у следећем часку си ништа, пухор” (99).

Научни допринос зборника *Традиција и фанијасџика у делу Горана Пејровића* очитује се у истовременом сагледавању појединачних аспеката стваралаштва овог аутора и закономерности целине његовог књижевног универзума, захваљујући синергији хетерогених приступа код аутора радова. Петровићево стваралаштво провлачи се кроз лингвистичко решето, сагледава у светлу највећих светиња наше културе, уз истовремено ослушкивање његовог архетипског пулса. Зборник *Традиција и фанијасџика у делу Горана Пејровића* на подробан и свеобухватан начин дочарава поетику овог писца и вредан је прилог образложењу заслужности Награде *Златна књија Библиотеке Мајнице српске*, као и науци о књижевности уопште.

Сара ЗДРАВКОВИЋ